

4. Pokora (pre dospelých)

Svet, v ktorom žijeme, je plný hrdosti, reklamy a sebavedomia. Mnohí zamestnávateľa investujú do svojho personálu, aby ho urobili dostatočne sebavedomým a sebaisto pôsobiacim – iba takto je možné prísť a uspieť v ponukách, jednaniach a obchodoch. Téma či termín pokory sa objavuje iba sem-tam, nie však v tom duchu, ako ju vnímame my kresťania.

Ale aj medzi nami je táto téma pomerne málo preskúmaná. Naše predstavy o nej majú na sebe stále prvky stredovekej mentality, ktorej typickým príkladom je prvá kapitola jednej z najznámejších kníh kresťanskej spirituality *Nasledovanie Krista*. Jej autor otvára svoje dielo práve témou pokory, čo nám pripomína podstatnú a nadčasovú pravdu: pokora je v duchovnom živote témou č. 1. Ako často sa nám, ľuďom moderných čias, stáva, že všetky naše diskusie s Bohom či o Bohu vedieme vo veľkom sebavedomí.

Stredoveká pokora

Pozrime sa teraz spoločne na krásne a múdre slová *Nasledovania Krista*, ktoré formovali našich predkov a objavme v nich to, čo je trvalé, aby sme k nim potom pridali aj to, čo je moderné.

Pre stredovekého človeka, vo všeobecnosti málo vzdelaného, sa prvým zdrojom pýchy javila nafúkaná učenosť. *Zaiste, lepší je pokorný sedliak, ktorý slúži Bohu, ako pyšný učenec, ktorý síce skúma beh nebeských telies, ale o seba nedbá.* Preto autor prehlasuje veci, ktoré sú v ostrom kontraste s duchom modernej doby: *Prestaň sa príliš zháňať po vedomostiach, lebo v nich je mnoho roztržitosti a sklamaní. (...) A veľmi nemúdry je, kto sa viac stará o iné veci než o tie, čo slúžia jeho spaseniu. (...) »Nenamýšľaj si, radšej sa boj,« (Rim 11,20) a priznaj svoju nevedomosť.* Okrem vedomostí sa stredoveká spiritualita veľmi radikálne vyhranila proti človekovi samotnému, lepšie, proti starému človekovi v nás: *bud' rád, že si neznámy a že ťa pokladajú za nič. Toto je najvznešenejšie a najužitočnejšie skúmanie: pravdivo poznávať samého seba a pohrdať sebou. Nič si nenamýšľať a o druhých vždy dobre zmýšľať a vysoko si ich vážiť, je veľká múdrosť a dokonalosť.*

Oproti týmto stredovekým slovám o poznávaní a hodnote človeka stojí veľký program moderného človeka: vymaniť sa z pokory a závislosti na Bohu, ktorú stredoveký človek žil a pestoval a proklamovať veľkosť a dôstojnosť človeka i poznania.

Moderné myslenie, ktoré už storočia vládne a formuje myslenie ľudí, radikálne odmietlo stredoveké postoje. To však nebola jeho hlavná chyba. Vždy to tak je, že ako človek rastie

alebo žije, potrebuje sa obliecť do nových šiat, lebo tie staré sú mu už úzke alebo sa zodrali. Moderná doba a jej nároky nie sú sami v sebe ničím negatívnym. Vždy sú chvíle v dejinách ľudstva, keď sa mení slovník, citlivosť, postoje. Chybou hlavného prúdu modernej doby bolo to, že na základe svojich nových cítení radikálne odmietol všetko: pokoru a aj kresťanskú vieru ako takú.

My, kresťania dnes, sme tiež deťmi modernej doby, nie sme už stredovekí ľudia. Sami cítime, že žiť pokoru presne tak ako v stredoveku sa už nedá. Čo teda máme robiť? Našou úlohou je objaviť a začať žiť modernú pokoru a nedopustiť sa toho omylu moderného myslenia, ktoré videlo nedostatočnosť stredovekej pokory a odmietli ju úplne, namiesto toho, aby sa učili novej pokore pred Bohom.

Kristus základ pokory

Prameňom a podstatou pokory nie je odmietanie poznania alebo okliešťovanie či ponížovanie človeka. Opatrnosť pri vedomostiach a nebezpečenstvo ľudskej pýchy, ktorú nám krásne prezentuje *Nasledovanie Krista*, zostáva trvalým obsahom duchovného boja o pokoru, ale všetko sa tam nezačína a ani tam nekončí. Kresťanská pokora má svoj základ v pohľade na Ježiša Krista,

On, hoci mal Božiu podobu, svoju rovnosť s Bohom nepovažoval za korisť, ale zriekol sa jej, keď vzal na seba podobu služobníka a stal sa podobný ľuďom a podľa vonkajšieho zjavu bol pokladaný za človeka, ponížil sa a stal sa poslušným až na smrť, a to na smrť na kríži. Preto ho Boh nad všetko povýšil a dal mu meno nad každé meno, aby sa pri mene Ježiš zohlo každé koleno tých, čo sú na nebi, na zemi aj v podsvetí a aby každý jazyk vyznával na slávu Boha Otca: „Ježiš Kristus je Pán.“

(Flp 2,6-11)

My, kresťania, **sme ľudia, ktorí zbadali a spoznali pokoru Boha**. Boh sa stal človekom a tu medzi nami, až na nejaké drobné záblesky zázrakov a znamení v náš prospech, bol obmedzený človek ako každý jeden z nás. A Božie slovo hovorí: **vzal na seba podobu služobníka**, mohli by sme aj inými slovami povedať *formu sluhu, otroka*, ktorý sa ponížil/pokoril **tým, že sa stal poslušným**. A nielenže prijal smrť ako obyčajný údel človeka, ale **prijal smrť násilnú, a to na kríži**, čo bol pre adresátov vtedajšieho sveta najdesivejší spôsob popravy, ktorému sa vtedajší civilizovaní ľudia bránili a rezervovali ho len pre otrokov a cudzincov. Opustil božstvo, stal sa človekom, *nestal sa vládcom uprostred ľudí*, ale stal sa ich sluhom, nedostal za svoju službu ani chválu a ani poctu na tomto svete, ale opovrhnutie a smrť na kríži. Boh sa takto ponížil, aby ukázal človekovi cestu pokory a poníženosti.

Centrom tejto poníženosti bola láska a služba ľuďom. Jeho pokora a poníženosť nebola ničím samoučelným alebo vyzývavým, bolo to niečo, čo mu umožňovalo priblížiť sa k druhým.

V druhej časti hymnu však vidíme, že Kristova pokora napokon nachádza svoju odmenu a slávu – u Boha. **Preto bol povýšený a má meno nad všetky iné mená.** Kresťanská pokora teda nie je len nejakým principiálnym sebaponižením, ale je hľadaním tej pravej slávy, ktorá sa skrýva u Boha. Kristus sám nás takto učil: modlite sa a postite sa v skrytosti, Otec vidí skryté veci a odmení vás.

Moderná pokora

Učiteľom modernej pokory môže byť plným právom sv. František Saleský. On je naplno ponorený do sveta, v ktorom dôstojnosť ľudskej osoby, krása sveta a oslava ľudského života dostávajú nový priestor. Františkovi sa podarilo vytvoriť spiritualitu, ktorá plnohodnotným spôsobom prijala veľkosť a dôstojnosť človeka. František poukazuje na to, že, po rokoch stredoveku, je potrebné vidieť človeka obdareného rozumom a stvoreného na Boží obraz a podobu. Tu sa nachádza prameň ľudskej dôstojnosti. A túto jeho dôstojnosť nezničil hriech, ba čo viac, skrze Vykupiteľa sa človek stal ešte dôstojnejším v očiach Božích, keďže syn Boží sa stal človekom. Pre Františka veľkosť človeka spočíva v jeho schopnosti byť v spoločenstve s Bohom. Doslova píše: *Potrebuješ Boha a si schopný spojiť sa s Ním. Beda ti, ak sa uspokojíš s niečím menším ako je on.* Pre Františka **človek bez Boha nie je naplno človekom.**

Františkova spiritualita obsahuje v sebe obdiv voči človekovi. Píše: *Budme tým, čím sme a budme (ľuďmi) dobre, aby sme boli na česť veľkému Umelcovi, ktorého sme dielom. (...) Budme tým, čo chce Boh, lebo jemu patríme, nebudme niečím podľa seba proti jeho vôli.* Pre Františka, na rozdiel od rozšírenej mentality v stredoveku, telo nie je zlo, nie je to nepriateľ, ktorého treba prenasledovať a držať na uzde. Na základe prvkov predchádzajúcej tradície píše: *Je to pre mňa česť, že Boh ma stvoril ako človeka, že mi dal ľudskú prirodzenosť.* Inde zase píše: *Naše telá sú našou súčasťou a budú mať účasť na večnej sláve, a preto si telo treba vážiť rešpektovať ako niečo sväté.* A opäť píše: *Kresťan má milovať svoje telo, lebo takéto telo mal aj náš Vykupiteľ, keď prišiel na túto zem a okrem toho, my v našom tele prijímame Eucharistiu, Božie telo, ktoré sa s nami spája.* Preto František učí: nepotláčať v sebe dary, nemrzačiť sa ani telesne ani duchovne či sociálne, ale **všetko v nás zamerat' rozumne k cieľu.**

Človek je podstatne rozumný, teda má povinnosť poznávať. Aj táto časť ľudskej existencie, ktorú stredoveký autor vyjadril tak negatívne, má v modernej spiritualite sv. Františka svoje miesto. František má jasnú víziu ľudského bytia, človek skrze rozum a svoje poznanie môže dospieť k láske. **Človek je rozumný duch a ako taký má kráčať k Bohu.** Sv. František Saleský zhrnul v jednej slávnej vete: *„Človek je vrcholom vesmíru; duch je vrcholom človeka, láska je vrcholom ducha a Božia láska je vrcholom lásky.“* (Tamtiež, Kniha X., kap. I).

Vychádzajúc z týchto predpokladov František o pokore učí takto:

Sú osoby, ktoré sa neodvažujú a nechcú myslieť na dary, ktoré dostali od Boha, lebo sa boja, žeby sa stali márnivými a namyslenými, takéto osoby sa veľmi mýlia. (...) Ved' množstvo darov

by nás malo robiť pokornými pred Božím milosrdenstvom a množstvo našich chýb a neverností nás robí pokornými pred Božou spravodlivosťou.

Pokora vie rozoznať Božie konanie v našom živote a spôsob, akým on vládne v nás. My sme jeho nástroje a ak si on želá, že máme stáť nad ľuďmi v kostole a kázať im evanjelium, nesmieme dovoliť, aby naša pýcha prekážala tomu, čo on chce. V tomto prípade musíme nechať Boha, aby pôsobil cez nás tak, ako pôsobil cez Mojžiša, ktorý si myslel, že je neschopný byť v jeho službe a plniť jeho vôľu. Boh mu dokázal, že to tak nie je, a keď sa Mojžiš zbavil svojej pýchy stal sa schopným vyviesť celý národ z otroctva do zaslúbenej zeme.

Mnohí hovoria, že vnútornú modlitbu nechávajú na dokonalých, že oni na to nemajú; iní zase vyhlasujú, že nemajú odvahu pristupovať častejšie k sv. prijímaniu, lebo sa necítia dostatočne očistení, iní zase majú obavy byť nábožnými, lebo keď potom zhrešia, urobia hanbu nábožnosti, cítia sa totiž veľmi krehkí a slabí, ďalší zasa odmietajú dať svoje talenty do služby Bohu a blížnemu, lebo, ako hovoria, poznajú svoju slabosť a mohli by podľahnúť pýche, keď budú mať úspechy a chvály. (...) Všetky tieto obavy nie sú nič iné len klamstvá, je to istý druh pokory, nielen falošnej, ale priam pokryteckej, skrze ktorú sa veľmi nenápadne a bez toho, aby sa to povedalo otvorene, kritizuje to, čo nám Boh dal alebo sa tu niekto snaží zdanlivou pokorou zakryť svoju pýchu, v ktorej uprednostňujeme vlastnú mienku alebo lenivosť pred Božou vôľou.

Ak sme raz spoznali Božiu moc v nás a keď mu odovzdáme všetko, čo sme a čo robíme, naša odvaha porastie a naša dôvera v nás samých sa pozdvihne. Pyšný sa spolieha len sám na seba a má tisíc dôvodov na to, aby sa nedal do práce na tom, k čomu ho Boh pozýva. Ale pokorný – ten nájde silu vo svojej neschopnosti: čím sa cíti slabší, tým viac sa stáva podnikavý, lebo celú svoju dôveru dáva v Boha, ktorému sa páči ukazovať svoju moc v slabých ľuďoch, svoje milosrdenstvo v našej biede. (Filotea)

Ako sa saleziánska rodina zmocní úlohy prežívať modernú pokoru v XXI. storočí?